

128. srečanje MLA z vidika svetovne književnosti

Boston, 3.-6. januar 2013

Nina Beguš

11 Peabody Terrace, Apt. 406, Cambridge, MA 02138, USA
begus.nina@gmail.com

Letošnje srečanje Modern Language Association je potekalo med 3. in 6. januarjem 2013 v Bostonu pod naslovom *Avenues of Access*. Naslovna tema je odpirala štiri problematike ameriškega visokega šolstva, in sicer dostop do visoke izobrazbe in kasneje do rednih profesur, vključitev specialne in rehabilitacijske pedagogike v humanistiko ter odprt dostop do učne komunikacije. Na krovno temo in na ostale bolj ali manj strogo literarne teme se je zvrstilo skoraj osemsto diskusij, delavnic in forumov. Štiri zasedanja, ki bodo predstavljena v tem poročilu, so bila v celoti namenjena aktualnim temam s področja svetovne književnosti.

Prvo je bilo zasedanje z naslovom *Global Health and World Literature*, ki mu je predsedovala Karen Thornber (Univerza Harvard). Področje globalnega zdravja se navadno preučuje z medicinskimi in sociološkimi pristopi, literarna veda pa vanj še ni bila vključena. Ker pa se v zadnjih dveh desetletjih več pozornosti namenja družbeni problematiki kozmopolitizma, globalizacije in transnacionalizma, se je povečalo tudi zanimanje za svetovno književnost, ki je s temi pojavi povezana. Na zasedanju se je izkazalo, da bi se prek vpogleda, ki ga omogoča svetovna književnost, dalo vodenje globalnega zdravja bolje načrtovati in uspešneje prakticirati.

Jesse Oak Taylor (Univerza v Marylandu, College Park) je obravnaval roman *Animal's People* Indre Sinha, ki se nanaša na največjo industrijsko katastrofo v Bhopalu, zaradi katere je zbolelo in umrlo več tisoč ljudi. Roman prikaže več posameznih in skupinskih medicinskih intervencij v boju proti plinu in kemikalijam, a so vse neuspešne. Zanimivo je, da roman predloži modele za izboljšanje zdravstvene oskrbe. Taylor je poleg konkretnih načinov prikazal, kako se v romanu manifestira upanje kot človeška specifika. Suzanne LaLonde (Univerza v Teksasu, Austin) je uporabila primera Le Cléziovih romanov *Désert* in *Le Chercheur d'or*, ki odslkavata »širši svet in človeštvo, ki ne spada v vladajočo civilizacijo«. Pokazala je, kako se hujše duševne bolezni in okoljska degradacija kažejo v artikulaciji pripovedi. Artikulacija vedno poteka med dvema individuumoma, tj. bralcem in pisateljem, saj je travma upovedovana z namenom, da dá glas tistemu, ki ga nima. V obeh delih se okoljska tragedija staplja z duševno boleznijo in tako avtorja kot bralca postavlja v zdravniško vlogo.

LaLondova je komentirala še Deleuzovo mnenje o »književnosti kot o zdravju« in se vprašala, kako bi s književnostjo lahko pomagali pri zdravljenju duševnih bolezni. Steven Pokornowski (Univerza v Kaliforniji, Santa Barbara) pa je obravnaval popularno kulturo na primeru video igre *Resident Evil*, ki se je razširila na knjige, filme, drame in stripe ter prerasla v globalni fenomen. Glavna tema vseh teh del so različne bojzani zaradi rastoče medicinske in vojaške industrije ter njune spekulativne narave. *Resident Evil* prikazuje uporabo orožja biološkega terorizma, kot so virusi ali zombiji, in tako naslavlja teme biopolitike, družbene pravičnosti in globalnega zdravja. Pokornowski je zaključil, da so v tem primeru literatura in drugi mediji z dekonstrukcijo globalne zdravstvene industrije pripomogli k zdravemu skepticizmu o biološki varnosti.

Drugi dan konvencije je zasedanje z naslovom *Where in the World Is World Literature?*, ki mu je predsedoval Joseph R. Slaughter (Univerza Columbia), odprlo nova vprašanja o dojemanju prostora svetovne književnosti z zgodovinskega in s postkolonialnega vidika. Natalie A. Melas (Univerza Cornell) se je v svojem prispevku spraševala, ali je morda svetovna zgodovina protikategorija svetovne književnosti in v kakšnem razmerju sta vedi o njima. Njuno razmerje je prikazala na primeru britanskega zgodovinarja Edwarda Gibbona in grškega pesnika Konstantina Kavafisa, ki ga je prav tako fascinirala svetovna zgodovina. Oba se gibljeta med krščanstvom in helenizmom oz. barbarizmom. Na različnih primerih Kavafisove poezije (*V pričakovanju barbarov*, *Itaka*) je Natalie Melas prikazala, kako to gibanje omogoča prehajanje meja med svetovno zgodovino in svetovno književnostjo. Sanjay Krishnan (Univerza v Bostonu) je prikazal nerazumevanje književnosti oddaljenih kultur na primerih iz Indije. Kot pravi, se težava začne že pri napačnem razumevanju ciljev postkolonialnih študij, saj se postkolonialno pogosto razume kot antikolonialno. Razlog za to vidi v nacionalistični miselnosti indijskih (in tudi drugih) elit, ki kritizirajo zahod, a hkrati konformistično podlegajo njegovi kulturi. Krishnan je sopostavil študije pomembnejših indijskih teoretikov postkolonializma, kot so Partha Chatterjee, Dipesh Chakrabarty in Gayatri Chakravorty Spivak, s teoretiki iz drugih prostorov, še posebej s palestinsko-ameriškim teoretikom Edwardom Saidom. Vsi so namreč iskali nove vidike znanstvene obdelave zahodnemu mišljenju tujih tekstov z zahodnim aparatom. Trenutna globalna kriza ponuja odlično priložnost, da se obe strani zdramita iz svoje konformistične pozicije, svetovna književnost pa lahko s svojim načinom branja pomaga izoblikovati nov in bolj pluralističen pogled na postkolonialno.

Tretji dan je sledila diskusija z naslovom *Parsing World Literature in the Twenty-First Century: Alternatives to Period, Region, and Genre*, ki ji je predsedoval Ramón Saldívar (Univerza Stanford). Govorniki Carolyn Jursa

Avers (Univerza St. Mary), Bella P. Brodzki (Kolidž Sarah Lawrence), Wail S. Hassan (Univerza v Illinoisu), Eric Hayot (Državna univerza v Pensilvaniji, Univerza Park), David L. Porter (Univerza v Michiganu, Ann Arbor) so obravnavali vprašanja o primerjavah in povezavah, ki jih svetovna književnost ponuja v 21. stoletju, in se spraševali, kako misliti svetovno književnost izven obstoječih epistemoloških struktur. Vsi govorniki so se osredotočali na problematiko poučevanja svetovne književnosti. Eric Hayot je večkrat opozoril, da teoretiki svetovne književnosti pozabljajo na prakso branja, čeprav dobro poznajo ideje Pascale Casanova in Davida Damroscha. David L. Porter je nato odprl temo kanona svetovne književnosti, saj za učinkovito kanoniziranje trenutno še nimamo pravega orodja. Po njegovem mnenju nam bo pri tem pomagalo ravno poučevanje svetovne književnosti, saj v diskusiji s študenti pridemo do novih idej in izboljšav, hkrati pa preprišujemo kanon že s samim poučevanjem in sestavljanjem učnega načrta. Poleg tega nam, ko po Detiennu »primerjamo neprimerljivo« in vzporejamo literaturo in koncepte iz povsem različnih kultur, prostorov in časov, ravno ti stiki (in tudi kratki stiki) pomagajo razvijati pojmovna orodja. Vprašanja iz publike so bila bolj praktična: katera dela uvrstiti v učni načrt in kako pomagati študentom, da postanejo svetovljani? David L. Porter je menil, da je poučevanje še najlažja kategorija v preučevanju svetovne književnosti. Vprašanja, kaj spada v kanon in kaj ne, se po njegovem ne tičejo samega koncepta svetovne književnosti. Študentje postajajo svetovljani z vsem, kar jih učimo, treba jim je le vzbuditi dovolj zanimanja za predmet in jih postavljati pred izzive. Kot največjo oviro pri poučevanju svetovne književnosti so govorniki izpostavili zahtevo po znanju čim več jezikov, ki naj jo študent izpolnjuje po najboljših močeh – dovolj je že funkcionalno branje v tujem jeziku.

Tematiko svetovne književnosti je sklenilo nedeljsko zasedanje z naslovom *Perspectivizing World Literature*, ki ga je organiziral in vodil Marko Juvan (ZRC SAZU). Uvodoma je poudaril, da se je pojem svetovne književnosti sicer globaliziral, a ostal zaznamovan s svojim evropskim izvorom. Goethejevo hibridiziranje ideologij kozmopolitanstva, nacionalizma in estetike je namreč vplivalo na svetovno difuzijo pojma, pa tudi na to, da se je globalni literarni prostor skozi zgodovino kazal prek partikularnih geokulturnih perspektiv. David Damrosch (Univerza Harvard) je govoril o časovni dimenziji svetovne književnosti, ki je prav tako pomembna kot geografska. V svoji predstavitvi se je spraševal, kako tehtno in razločno razvrstiti zgodovino svetovne književnosti na dobe, ne da bi zgolj »projicirali stare zahodnjaške vzorce na nova obdobja in prostore«. Literarne kronologije različnih narodov ali področij niso združljive v globalno zgodbo, zato je raziskal načine periodizacij v različnih starih civilizacijah. Ugotovil

je, da so si časovne perspektive presenetljivo podobne, saj vse sledijo vzorcu »mladost-rast-zrelost-upad«.

Theo L. D'haen (Univerza v Leuvnu) je govoril o manjših in večjih književnostih. V zadnjih letih, ko je področje svetovne književnosti spet oživel, se je njen obseg iz prvotno zgolj evropskega razširil na celoten svet, predvsem na redkeje obravnavane, vendar velike književnosti, kot so kitajska, arabska ali različne indijske književnosti. Zaradi premika perspektive iz Evrope v Ameriko je veliko število manjših književnosti postalo še bolj obrobni kot prej. Anglo-globalni pogled je še posebej viden v novih ameriških antologijah svetovne književnosti, v katerih so različne evropske književnosti, kot je denimo nizozemska, marginalizirane. Prostor zanje se najde le, če služijo večjim književnostim.

D'haenovo razmišljanje je smiselno nadaljeval prispevek Jeanne E. Glesener (Univerza v Luksemburgu), ki je obravnaval kanon majhnih književnosti. Za primer je vzela luksemburško književnost, ki je kot majhna in večjezična književnost sistematično označena tudi kot zakasnela in obrobna. Spraševala se je, kakšna sta vloga in vpliv svetovne književnosti v sistemu in na sistem, ki je oropan lastne literarne tradicije, in kako je v tem primeru definirana svetovna književnost. Zanimalo jo je tudi, katere književnosti svet izključuje in zakaj, ter kako na lokalne kanone svetovne književnosti vplivajo politične krize. Odgovor je dala njena študija luksemburških glavnih časopisov, periodike in učnega načrta za književnost, saj je pokazala, da kanon luksemburške književnosti sestoji iz znanih del sosednjih, večjih in – tako v zgodovini svetovne literature kot danes – pomembnejših književnosti. V kasnejši diskusiji so ji udeleženci še predlagali, da preveri, koliko se luksemburška književnost dejansko prebira denimo v Belgiji.

Prispevek doktorske študentke Kristine Kotecki (Univerza v Teksasu, Austin) je obravnaval poezijo, napisano v času obleganja Sarajeva. Čeprav je bila ta medvojna poezija poimenovana kot 'književnost upora', so jo v antologijah prej kot pod oznaki 'vojna' ali 'Sarajevo' uvrščali pod 'človekove pravice' ali 'ženska poezija'. Tako je bilo denimo tudi s pesmimi iz zbirke *Srce tame* Feride Duraković, ki so bile dodobra dekontekstualizirane, vendar so s tem pridobile tudi nove pomene in tako povečale svojo vrednost. V svetovni književnosti pesmi v obtoku torej pridobivajo nove »etične implikacije«, saj sprememba v njihovi postavitvi ali vrstnem redu še ne izčrpa drugih implikacij, ampak jih kvečjemu povečuje in s tem bogati.

Sowon S. Park (Univerza v Oxfordu) je preučila medkulturne vezi in vplive v času Japonskega imperija (1886–1947). Zanimalo jo je, kako se je Japonska izogibala kolonializmu in v kakšni meri je japonski imperalizem slonel na zahodnem modelu. Čeprav se je japonski imperij formiral, da bi se ščitil pred zahodom, so nanj namreč močno vplivale evropske nacio-

nalne književnosti in predvsem modernizem. Za ilustracijo je uporabila vodilnega družbenega kritika Japonskega cesarstva, Ch'oa Chaesa, ki je »sistematično uvajal zahodne moderniste«, tako da so »postali temelj imperialistične strategije«. Književnost je tako po evropskem modelu fokus obrnila na nacionalno in služila imperiju. Ob tem pa se je v Vzhodni Aziji odpirala tudi druga perspektiva, saj so se zaradi vedno pogostejših kolonizacij primerjali z drugimi književnostmi, v čemer prav tako lahko opazujemo dinamiko svetovne književnosti. Na vprašanje udeleženke diskusije, kako je bilo s prevodi zahodne literature v kitajščino, je Sowon Park predstavila reakcijo kitajskih piscev v času druge svetovne vojne, ki so se po težnjah po vključitvi v svetovno književnost (njihov največji izraz so bili četrdomajski protesti leta 1919) zaprli pred svetom in nato šli v smer nacionalizma. To je pomenilo, da se je kitajska literatura dejansko najprej kontekstualizirala in šele potem nacionalizirala.

Galin Tihanov (Univerza v Londonu) je obravnaval mikroraven svetovne književnosti, in sicer značilnosti eksila v svetovni književnosti in debatah o kozmopolitizmu. Eksil pomaga pri ustvarjanju kozmopolitizma, saj kultivira, ozavešča in povečuje toleranco, njegovi problematični vidiki, kot so žrtvovanje, izguba ali upadanje moči, pa so prikriti zaradi splošnega – liberalnega – dojemanja eksila. Tihanova je eksil zanimal predvsem v njegovi ambivalentnosti, saj lahko »ujame trenutek širjenja in hkratnega ožanja posameznikovega sveta«. Še posebej zanimiv je romantični eksil, saj je vsak romantični junak izobčenec v individualnem smislu, medtem ko je kolektivno pomemben za narod. V takem položaju je kozmopolitiska drža obvezna: posameznik mora svojo izkušnjo prilagoditi novemu kulturnemu okolju, jo prevesti v tuj jezik in tako najti svojo pot skozi nujno travmatičen proces tranzicije. Kreativnost v pisanju tako nujno pogojuje tudi bolečino in stisko, s čimer je denimo romantika osnovala moderno metanarativnost. Tihanov prispevek nadgrajuje najnovejša izdana dela v okviru študij svetovne književnosti, ki obravnavajo eksil (Emily Apter, Kader Konuk), s predlogom, da je treba eksil deromantizirati. To bi dosegli z deliberalizacijo, ki bi se osredotočila ne le na območje individualnega, ampak širše glede na sociološke vzroke.

Steven Tötösy de Zepetnek (Univerza Purdue) je kot zadnji s svojo burno razpravo odprl teren za kresanje mnenj o praktični in konceptualni razliki med primerjalno in svetovno književnostjo. Po njegovem v osnovi med njima ni večjih razlik, saj je za obe značilna konceptualizacija literarnega teksta, napisanega v več jezikih. Razlikujeta pa se v zgodovini, teoriji in praksi. Zdelo se mu je še posebej zanimivo, da v študijah svetovne književnosti poleg angleške v ospredje prihaja arabska književnost. Danes obstaja primerjalna književnost na mnogih oddelkih po svetu, vzporedno

z njo pa se institucionalno razvija tudi svetovna književnost, kar disciplini postavlja v tekmovalni odnos. Problem vidi Tötösy de Zepetnek predvsem v dejstvu, da se trenutna renesansa svetovne književnosti odvija predvsem v ZDA in v angleškem jeziku, kar zapostavlja primerjalno književnost v drugih prostorih.

David Damrosch je bil tako kot eden od vodilnih ameriških teoretikov svetovne književnosti pozvan k repliki. Tötösyjeve ugotovitve je odločno zanikal, hkrati pa je poudaril, da nikakor ne opravičuje anglo-hegemonije v antologijah svetovne književnosti. Prav tako je zavrnil očitke o svetovni književnosti kot o skrivnem orodju zahodnega imperializma in izpostavil, da se književnost trenutno veliko preučuje in poučuje tako v ZDA kot na Kitajskem. Svetovno književnost je označil kot »način obtoka in branja književnih del« oz. kot »bistroumno idejo in miselnost«, ki se ne sklicuje na institucionalno moč. Djelal Kadir (Univerza v Pensilvaniji) je dodal, da se bo institucionalna moč za preučevanje književnosti krepila le, če bomo pokazali relevantnost študija literature in literature same ter strožje določili obe disciplini v okviru institucij. Ta določitev lahko izboljša tudi slabo stanje v zaposlovanju na tem področju. Sledilo je vprašanje, kaj storiti glede svetovne književnosti v ZDA, kjer se jo večinoma preučuje na oddelkih za anglistiko, ne da bi svetovna književnost izgubila svoj institucionalni vpliv. Natalie Melas je tu opozorila na etično prakso in se vprašala, kaj institucionalnost svetovni književnosti sploh omogoča. Po njenem je tu najpomembnejše, da svetovna književnost svojo svetovnost kaže v sami praksi branja. Sledilo je še splošno vprašanje doktorantke primerjalne književnosti, ki jo je zanimalo, kaj svetovna književnost predstavlja kot koncept in kaj so njeni cilji. Kot bodoča profesorica književnosti je želela vedeti, kaj ima svetovna književnost ponuditi študentom glede na druga področja. David Damrosch je odgovoril, da je treba svetovno književnost razumeti kot mnogovrsten pojav, ki naj nima poudarka na obsegu. Pri poučevanju svetovne književnosti je pomembnejše, da študentom predstavimo nekaj tekstov, ki se med seboj nagovarjajo in resonirajo. Izpostavil je svoj način pri sestavljanju kurikulumuma, ki ga prilagaja glede na izvor svojih študentov in njihova zanimanja.

Letošnje srečanje MLA je na temo svetovne književnosti prineslo mnogo uvidov in dognanj, še posebej na premalo raziskanih postkolonialnih in vzhodnoazijskih področjih, ter odprlo sveži povezavi svetovne književnosti z globalnim zdravjem in svetovno zgodovino. Glede na aktualnost svetovne književnosti lahko v prihodnje pričakujemo še mnogo tovrstnih razprav.

Februar 2013